

Невенка В. Јанковић

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Департман за немачки језик и књижевност

УДК 811.112.2'373.613

811.112.2'366:811.131.1

DOI 10.46793/Uzdanica22.1.023J

Оригинални научни рад

Примљен: 20. децембар 2024.

Прихваћен: 25. април 2025.

ФЛУКТУАЦИЈА МНОЖИНСКИХ ОБЛИКА КОД ИМЕНИЦА ИТАЛИЈАНСКОГ ПОРЕКЛА У САВРЕМЕНОМ НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ – КОРПУСНА АНАЛИЗА¹

Айсцпракџ: Овај рад бави се флукуацијом множинских облика именица италијанског порекла у савременом немачком језику. Већина именица које имају два или више облика множине потиче из страних језика. У процесу интеграције у немачки језик, именице страног порекла трпе промене на фонолошком и правописном а затим и на морфолошком нивоу, услед чега долази, између осталог, до појаве дублетних облика множине именица. Теоријски сегмент, осим што пружа увид у систем множине у немачком језику, разматра морфолошку интеграцију италијанизма у немачки језик, са посебним освртом на изазове прилагођавања ових речи који се испољавају у виду флукуација множинских облика. У фокусу практичног дела рада је анализа конкурентних множинских облика италијанизма *Diva*, *Torso*, *Saldo* и *Kapital*. За истраживање је коришћен референтни корпус *DeReKo* у којем је помоћу корпусног менаџера *COSMAS II* испитивана фреквентност појављивања варијанти множине ове четири именице. Поред тога, врши се и анализа на дијатопском нивоу. Анализа је показала значајне разлике у употреби множинских облика у немачком језику, како по питању фреквентности појединих облика множине тако и по питању дијатопских разлика.

Кључне речи: морфологија, множина, флукуација, корпусна анализа.

1. УВОД

Немачки језик одликује се великим бројем страних речи из различитих језика, које су се током времена у већој или мањој мери интегрисале у немачки језички систем (Дуден 2010: 18). Страна реч је реч чији је барем један део препознатљив као позајмљен из другог језика, што се дешава када

¹ Краћа верзија рада изложена је на међународној конференцији „Савремена филолошка истраживања” одржаној 2. марта 2024. на Филолошком факултету у Београду.

тај део, а потом и цела реч, структурно делују као страни елементи у немачком језику. Такве речи често имају графематске, фонолошке или морфолошке карактеристике које нису типичне за немачку граматику (в. Ајзенберг 2012: 29). По уласку у немачки језик стране речи започињу интеграцију у основни лексички фонд и настоје да му се прилагоде. У том процесу оне подлежу, између осталог, и морфолошким променама. Као резултат морфолошког прилагођавања долази до појаве флуктуација у множини именица.

Флуктуације множинских облика подразумевају ретку, непрототипску морфолошку појаву, при којој именице могу имати два или чак три облика множине. Овај феномен, међутим, није ограничен само на италијанизме, већ је присутан и код позајмљеница из грчког, латинског, француског и енглеског језика, али и у мањој мери код домаћих именица (Вегенер 2003: 127). Ипак, код италијанизама је варирање облика множине посебно занимљиво, јер омогућава дубљи увид у динамику и промене у развоју немачког језика.

Циљ овог рада је корпусна анализа варијација у творби множине код одабраних италијанских позајмљеница у савременом немачком језику. У фокусу истраживања су три кључна питања. Најпре се истражује фреквентност различитих облика множине одабраних италијанизама у корпусима савременог немачког језика како би се утврдиле евентуалне разлике у њиховој распрострањености. Као друго, анализира се дијатопијска варијација како би се утврдило у којој мери се употреба множинских облика разликује у земљама немачког говорног подручја попут Аустрије, Немачке, Швајцарске и Луксембурга. На крају, покушаћемо идентификовати додатне облике множине који нису забележени у референтним речницима *Дуген* и *Лангенишјајн* и оценити њихову употребу у поређењу са већ познатим варијантама.

Овим истраживањем настоји се стећи боље разумевање ове непрототипичне морфолошке појаве и дијатопијских разлика у употреби италијанизама у савременом немачком језику.

2. УТИЦАЈ ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА НА НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Под појмом *италијанизам* Глик (2014: 309) подразумева надређени појам за речи преузете из италијанског језика. У немачком језику се овај појам пре свега односи на изразе из области музике и уметности, али, такође, и из банкарства и рачуноводства (нпр. *Girokonto*, *Crescendo*, *Inkasso* и сл.).

Италијански језик је као језик давалац током векова имао вишеструки утицај на немачки језик у многим областима. Глик (2018: 39) наводи две фазе позајмљивања из италијанског језика. Прва се одвијала током средњег века, када су позајмљенице углавном прелазиле с дијалекта на дијалекат и ретко продирале у (каснији) стандардни и писани језик. Друга фаза почиње у раном модерном добу, када се позајмљују речи из италијанског дијалекта

(тосканског) стандардног језика у ранонововисоконемачки, а касније и у високонемачки.

До контаката између немачких и италијанских регионалних језика долази веома рано у алпском региону, при чему су се ти контакти односили на свакодневни вокабулар и били су ограничени на усмени разговор (уп. Ајзенберг 2021: 65). Језичка интеракција одвијала се између припадника нижих друштвених слојева у романско-немачким двојезичним регионима као што су Тицино, Јужни Тирол, Граубинден, Трентино, Фурланија и Пустертал и интензивирана је кретањем трговаца и сезонских радника преко алпских прелаза (в. Поленц 1994: 221).

Италијански језик се као јединствена варијанта у целокупном немачком говорном подручју етаблирао отприлике од тридесетих година двадесетог века, након што се његов утицај појачао и стабилизовао кроз масовне миграције у другој половини деветнаестог века, а затим и под утицајем медија. У претходним вековима доминирали су различити регионални дијалекти попут венецијанског и ђеновског у трговини, фирентинског у књижевности. Ови дијалекти били су моћни језици даваоци.

Глик (2018) наводи да је значајан део лексике из прве фазе позајмљивања очуван у горњонемачким дијалектима до данас, нарочито у терминологији аустријске кухиње (нпр. *frittata* – „Frittaten”, *scorza* у облику „Scherzl” или „Schorzl”, *zibibo* – „Zibibe”).

Као исходиште друге фазе позајмљивања он узима културу ренесансе и хуманизма у Италији, када су италијански краљевски дворови постали узор у уметности, науци и начину живота у целој северној Европи. Главне области из којих су потицале ове позајмљенице укључују: трговину и банкарство (нпр. *lettera di cambio* – Wechselbrief); поштански и шпедицијски систем (нпр. *porto* – Porto); поморство (нпр. *capitano* – Kapitän); војску (нпр. *cannone* – Kanone); префињен начин живота (нпр. *tagliere* – Teller); уметност (нпр. *stucco* – Stück); музику (нпр. *trillo* – Triller); позориште и књижевност (нпр. *novella* – Novelle).

Када су у питању позајмљивања после Другог светског рата, Ајзенберг (2012) истиче да су посебно популарне речи из гастрономије, при чему су неке први пут позајмљене између четрнаестог и петнаестог века, али је каснији талас позајмљивања био знатно већег обима.

3. МОРФОЛОШКА ИНТЕГРАЦИЈА ИТАЛИЈАНИЗАМА

Језик ретко остаје изолован и непроменљив, већ је увек у покрету и контакту. Немачко говорно подручје окружено је другима, тако да контакт није искључен. Географска и културна близина другим језичким системима значи контакт који доводи до преузимања лексичких, морфолошких и фо-

нолошких елемената из других језика. Позајмљивање речи из страних језика је природни процес и један је од главних начина обогаћивања језика. Прихватање нових речи омогућава именовање ствари и лакше изражавање на адекватан начин (Петров 2015: 42). Ова појава је саставни део природног процеса језичке промене која се одвија на различитим нивоима унутар језичког система. То укључује фонологију, морфологију, синтаксу, семантику, лексику, прагматику и графематику (Ниблинг 2010: 1).

У немачком језику постоји мноштво речи које потичу из других језика и интегрисане су у лексички фонд. Када се узму у обзир само именице, придеви и глаголи, удео страних речи у немачком речнику износи 16–17% (Дуден 2010: 22). Стране речи обогаћују немачки језик и доприносе његовој разноврсности. Оне углавном воде порекло из латинског, грчког, француског и енглеског језика, али и из других језика попут шпанског, италијанског или холандског. Док се неке стране речи директно преузимају и минимално адаптирају, друге се током времена прилагођавају немачкој граматичкој и правопису.

Према Ајзенбергу (2012), интеграција страних речи у језик прималац одвија се на фонолошком, графематском и морфолошком нивоу.

Под морфолошком интеграцијом подразумева се прилагођавање позајмљених речи граматичким категоријама језика примаоца, пре свега категорији рода, броја и времена. Вегенер (2003: 127) истиче да променљиве речи у процесу интеграције добијају асимиловане флективне наставке и облике. У случају именица то се односи на развој падежних облика и облика множине.

Велика група италијанизама у немачком језику су именице. Да би се именице могле деклинирати, прво им се мора доделити категорија рода и формирати број. Одређивање множине код именичких италијанизама изазива неизбежне проблеме приликом њиховог преузимања у немачки језик, јер именица у немачком језику, за разлику од италијанског, има три категорије – род, број и падеж, уз то још и флективну парадигму са по четири облика по броју. У италијанском језику именице се разликују по роду (мушки и женски) и броју (једнина и множина), који се најчешће могу препознати по самом облику именице (Модерц 2015: 85).

Множина италијанских именица формира се на три различита начина:

- 1) именице које се у једнини завршавају на *-o* имају наставак за облик *-i* у множини: *giorno* → *giorni*;
- 2) именице које се у једнини завршавају на *-a* имају наставак за облик *-e* у множини: *casa* → *case*;
- 3) именице које се у једнини завршавају на *-e* имају наставак за облик *-i* у множини: *mare* → *mari*.

Италијански језик не познаје систем падежа у смислу латинског или немачког језика. Односи се успостављају помоћу предлога и положаја именица (Шварце 1988: 22).

Формирање множине у немачком језику је веома комплексно. Немачки језик има чак пет домаћих наставка за множину: *-e*, *-n*, *-en*, *-er*, *-s*. Поред тога, постоји и множина са нултим наставком *-ø*, као и она са умлаутом. Комбиновањем наставка, нултог наставка и умлаута, добија се чак девет могућности за формирање множине у немачком језику (подела преузета из Тироф, Фогел 2012: 38):

Множина	Творбени елементи
Berg-e	-e
Händ-e	-e + Umlaut
Kind-er	-er
Kälb-er	-er + Umlaut
Blume-n	-n
Mensch-en	-en
Balken	-ø
Vögel	Umlaut
Auto-s	-s

Формирање множинских облика регулисано је одређеним правилима. Подела у одговарајућу класу врши се према фонолошким критеријумима, као и према родној припадности именица (в. Аугст 1979: 224). Према Тироф и Фогел (2012: 39), избор одговарајућег наставка за множину у великој мери зависи од рода именице. Пошто се мушки род и средњи род често понашају слично у формирању множине, могу се груписати као „не-женски” род (нем. *Nicht-Femininum*). То доводи до централног система обликовања множине са следећим правилима (Тироф, Фогел 2012: 39, модификовано према: Аугст 1979: 224):

- 1) именице мушког и средњег рода (*Nicht-Femininum*) формирају множину наставком *-(e)*;
- 2) именице женског рода формирају множину наставком *-(e)n*;
- 3) вишесложне именице које се завршавају пуним вокалом формирају множину наставком *-s*, независно од рода.

4. ПРОБЛЕМИ У ФОРМИРАЊУ МНОЖИНЕ И ПОЈАВА ФЛУКТУАЦИЈА

У свакодневном говору често се јављају ситуације које изазивају језичке дилеме: ситуације у којима изворни говорник доживљава неизвесност

у погледу изговора, флексије, творбе речи и слично. У лингвистици се ове појаве називају језичким недоумицама.

Према Клајну (2003: 6), језичка недоумица представља језичку јединицу (реч, облик речи или реченицу) код које и компетентни говорници могу доћи у дилему између најмање две варијанте, при чему нису сигурни која је од понуђених форми стандардно исправна. Варијанте које се јављају у оквиру једног случаја језичке недоумице често показују одређену формалну сличност, што се у немачком језику може видети на примерима као што су: *dubios / dubiös, lösbar / löslich, des Automats / des Automaten, Rad fahren / rad fahren / radfahren, Staub gesaugt / staubgesaugt / gestaubsaugt*).

Говорници немачког језика могу имати проблема са формирањем множине код одређених именица. Ти проблеми постоје како код страних тако и код домаћих именица. Вегенер (2003: 127) истиче да се, ипак, најчешће дилеме јављају код речи које су позајмљене из страних језика. Процес адаптације кроз који ове речи пролазе резултира појавом флукуација између различитих облика.

Клајн (2018: 220) сматра да посебно интеграциона перспектива игра кључну улогу у овим флективно-морфолошким флукуацијама означавања множине, јер речи које се интегришу у немачки језик мењају како свој изговор и правопис тако и своје понашање у формирању множине. Флукуације код речи из матерњег језика и код страних речи настају када говорник није сигуран у облик множине речи већ осцилује између две или више варијанти. Узроци појаве више варијанти множине могу бити различити, но то није тема овог рада.

У већини случајева код именица које имају два облика множине само је једна од варијанти уобичајена. Друга варијанта се користи колоквијално, често је регионално ограничена, припада терминологији или представља ретку или застарелу форму (Дуден 2011: 731).

Приликом интеграције страних речи у немачки језик развијају се, према Вегенер (2003: 128), три различита облика множине који одговарају трима различитим стадијумима асимилације: први облик са оригиналним множинским наставком стране речи (нпр. *Kommata, Celli, Pizze*), други са множинским наставком *-s* (нпр. *Balkons, Kontos, Songs*) и трећи са већ асимилованим наставком, односно полугласом (нпр. *Balkone, Konten, Pizzen*).

Од ова три стадијума настају три множине – страна, делимично асимилована и асимилована. *S*-множину, коју сматра прелазним стадијумом у процесу асимилације, Вегенер (2003) назива прелазним плуралом (нем. *Übergangsplural*).

Између страних речи које се интегришу у немачки језик постоје неке које варирају само између два множинска облика (1), али и оне које варирају између сва три облика (2).

- 1) Drama – Dramas/Dramen;
Clavicembalo – Clavicembali/Clavicembalos;
Thema – Themata/Themas;
Lift – Lifts/Lifte;
- 2) Saldo – Saldi/Saldos/Salden;
Konto – Konti/Kontos/Konten;
Schema – Schemata/Schemas/Schemen;
Skript – Skripte/Skripts/Skripten.

5. АНАЛИЗА

Фокус овог дела рада је корпусна анализа одабраних италијанизама. Прво су одабране оне стране речи које формирају два или више облика множине – у обзир су узете позајмљенице из италијанског језика.

За анализу су одабране следеће стране речи: именица мушког рода *Torso* и именица женског рода *Diva*, које имају два облика множине, затим именица мушког рода *Saldo*, која има чак три множинска облика, као и именица средњег рода *Kapital*, која је изабрана због напомене да је један њен множински облик присутан само у једној од земаља немачког говорног подручја.

У анализи је примењен референтни корпус немачког језика *DeReKo* Института за немачки језик из Манхајма и корпусни менаџер *COSMAS II WEB*, доступан на линку <https://www2.ids-mannheim.de/cosmas2/web-app/>.

Немачки референцијни корпус (DeReKo) најобимнија је колекција савремених немачких текстова на свету и обухвата различите врсте текстова, од белетристике до научних текстова и чланака из новина. Морфосинтактичка анотација неодвојиви је део корпуса.

За анализу је изабран *W-архив њисаној језика (W-Archiv der geschriebenen Sprache)*, највећи међу архивима, који садржи 18.448 докумената, 44.653.080 речи и 12.845.486.173 облика речи (стање од фебруара 2023). Обухвата текстове од 18. века до данас и садржи најшири спектар врста текстова. Новине и часописи садржани у њему редовно се допуњују новим издањима. Унутар *W-архива њисаној језика* изабрани су јавни предефинисани корпуси са новим аквизицијама.

У поље за претрагу уношени су сви постојећи облици множине изабраних италијанизама.

Задатак корпусне анализе множине лексема *Torso*, *Diva*, *Saldo* и *Kapital* био је да утврди трендове и дијатопске разлике у употреби дублетних множинских облика, као и да идентификује евентуалне додатне облике множине, који нису наведени у речницима *Дуген* (2019) и *Лангенишгајм* (2008).

1) Torso

Torso, der; -s, -s od. ...si [ital. torso, eigtl. = Kohlstrunk; Fruchtkern < spät-lat. tursus für lat. thyrsus = Stängel (eines Gewächses), Strunk < griech. thyrsos = Bacchusstab]: 1. (Kunstwiss.) (unvollständig erhaltene od. gestaltete) Statue mit fehlenden Gliedmaßen [u. fehlendem Kopf]. 2. (bildungsspr.) etw., was nur [noch] als Bruchstück, als unvollständiges Ganzes vorhanden ist: der Roman blieb ein T (Дуден 2019: 1803).

Torso der, -s, -s / *Torsi*; e-e Statue, deren Arme und Beine od. Kopf fehlen (Лангеншајт 2008: 1071).

Референтни германистички речници *Дуген* (2019) и *Ланџениајџ* (2008) сагласни су по питању облика множине лексеме *Torso* – регистровани облици су *Torsi* и *Torsos*.

Приликом претраге облика *Torsi* у корпусу је пронађено 1222 резултата. Од тога је овај облик био заступљен 897 пута у Немачкој, 177 пута у Аустрији, 130 пута у Швајцарској и 3 пута у Луксембургу.

Када је у питању множински облик *Torsos*, добијен је знатно мањи број, само 674 резултата. Од тога је овај облик био заступљен 480 пута у Немачкој, 79 пута у Аустрији, 110 пута у Швајцарској и 5 пута у Луксембургу.

Од 674 ручно издвојена резултата, чак у 437 случајева радило се о генитиву именице *Torso*. Од преосталих облика множине регистрован је још 41 облик, који је на енглеском језику и појављује се као део имена музичке групе „Screaming Headless Torsos”. Само 196 случајева је идентификовано као немачки облик множине.

Ови подаци показују да се облик множине *Torsos* готово уопште не користи. Типичнији је облик *Torsi*, формиран са суфиксом из изворног језика.

Иако је именица позајмљена у 18. веку, њен најдоминантнији множински облик је облик са оригиналним наставком -i из италијанског језика, који имплицира да се реч *Torso* није успешно интегрисала у немачки језик.

Приликом претраге електронског корпуса пронађен је и облик множине *Torsen*, који речници *Дуген* (2019) и *Ланџениајџ* (2008) не региструју. У корпусу је пронађен 81 резултат – у 39 резултата множински облик лексеме *Torso*, док се у 24 резултата радило о стручном изразу из области аутомобилске индустрије, а у 18 резултата о личном имену.

Множински облик *Torsen* био је заступљен 33 пута у Немачкој и 6 пута у Швајцарској.

2) Diva

Diva, die; -, -s u. *Diven* [ital. diva, eigtl. = Göttliche < lat. divus = göttlich]: a) gefeierte Sängerin, [Film]schauspielerin [die durch exzentrische Allüren von sich reden macht]: Marlene Dietrich, die große deutsche D.; b) jmd., der durch besondere Empfindlichkeit, durch exzentrische Allüren o. Ä. auffällt: der Parteivorsitzende hat sich zu einer richtigen D. entwickelt (Дуден 2019: 444).

Diva (-v-) die: -, -s/*Diven*; e-e sehr beliebte (mehr exzentrische) Sängerin od. Schauspielerin; Film-, Operetten-, Opern- (Лангеншајт 2008: 271).

Речници немачког језика *Dugen* (2019) и *Ланџенишјајџи* (2008) подуда-рају се у вези са облицима множине лексеме *Diva*. Могући облици су *Divas* или *Diven*.

Приликом претраге облика *Diven* у корпусу је пронађен 5341 резултат. Од тога је овај облик био заступљен 3866 пута у Немачкој, 557 пута у Аустрији, 902 пута у Швајцарској и 16 пута у Луксембургу.

Кад је у питању претрага облика *Divas*, у корпусу је пронађено 946 резултата. Од тога је облик *Divas* био заступљен 678 пута у Немачкој, 146 пута у Аустрији, 119 пута у Швајцарској и 3 пута у Луксембургу.

Корпусна анализа показала је да је облик множине *Divas* ређе у употреби, док је облик *Diven* фреквентнији.

По великом броју резултата за множински облик *Diven* са немачким наставком *-en*, без лажних погодака, долази се до закључка да је именица *Diva* у потпуности интегрисана.

3) Saldo

Saldo, der; -s, ...den, -s u. ...di [ital. saldo, eigtl. = fester Bestandteil bei der Kontenführung, zu: saldare, ↑ saldieren]: 1. (Buchf., Bankw.) Differenzbetrag, der sich nach Aufrechnung der Soll- u. Habenseite des Kontos ergibt. 2. (Kaufmannsspr.) Betrag, der nach Abschluss einer Rechnung zu deren völliger Begleichung fällig bleibt (Дуден 2019: 1523).

Saldo der, -s, -s / *Saldi* / *Salden*; FIN: die Differenz zwischen Einnahmen u. Ausgaben od. Guthaben u. Forderungen (auf e-m Konto) (Лангеншјајт 2008: 905).

Када је реч о множини лексеме *Saldo*, речници *Dugen* (2019) и *Ланџенишјајџи* (2008) наводе чак три облика: *Saldi*, *Saldos* и *Salden*.

Приликом претраге облика *Saldos* у корпусу је пронађено 294 резултата. Од тога је овај облик најзаступљенији у Немачкој (174 пута), нешто ређи је у Швајцарској (81 пут) и Аустрији (35 пута), док је у Луксембургу (4 пута) најмање присутан.

Ручним издвајањем 294 резултата установљено је да се у чак 284 случаја ради о генитиву једнине именице *Saldo*. Само 10 случајева је идентификовано као немачки облик множине, 5 у Немачкој и 5 у Швајцарској. По резултатима претраге закључујемо да се овај облик множине готово не користи.

Када је у питању претрага облика *Saldi*, у корпусу је пронађено 237 резултата. Од тога је овај облик био заступљен 50 пута у Немачкој, 29 пута у Аустрији, чак 158 пута у Швајцарској и ниједном у Луксембургу. Закључује се да је овај облик најтипичнији за Швајцарску.

Приликом претраге облика *Salden* у корпусу је пронађено 1774 резултата. Овај облик је био заступљен 1353 пута у Немачкој, 303 пута у Аустрији, 113 пута у Швајцарској и 4 пута у Луксембургу.

Од 1774 ручно издвојена резултата, у 1240 случајева радило се о личном имену *Salden*. Само 534 случаја је идентификовано као немачки облик множине.

Од три облика за множину анализом је утврђено да је најфреквентнији *Salden*, облик *Saldi* користи се ређе, а варијанта *Saldos* са прелазним *s*-плуралом готово да није у употреби.

4) Kapital

Kapital, das; -s, -e, auch, österr. nur: -ien [ital. capitale < mlat. capitale = Grundsumme, Kapital, zu lat. capitalis, ↑ kapital]: 1. a) ⟨o. Pl.⟩ alle Geld- u. Sachwerte, die zu einer Produktion verwendet werden, die Gewinn abwirft; b) Vermögen eines Unternehmens; Grundkapital; Anlagekapital: die Gesellschaft erhöht ihr K.; er ist an mehreren Kapitalien, Kapitalen beteiligt. 2. a) verfügbare Geldsumme, die bei entsprechendem Einsatz geeignet ist, dem Besitzer od. Nutznießer nennenswerten Gewinn zu bringen... (Дуден 2019: 989).

Kapital das: -s, -e / ien 1. WIRTSCH: das Geld, die Maschinen usw. die e-e Firma a. A. besitzt (die Gesellschaft erhöht ihr K.) : Kapital, aufstockung, -bedarf, -besitz, -eigner... (Лангенштајт 2008: 597).

Приликом претраге облика именице *Kapitale* у корпусу је пронађено 6537 резултата – 3308 пута у Немачкој, 469 пута у Аустрији, 2746 пута у Швајцарској и 14 пута у Луксембургу.

Издвајањем појединачних погодака за множински облик *Kapitale* у првих 200 резултата² идентификовано је само 10 погодака који означавају множину. У осталих 190 погодака радило се о јединици именице *die Kapitale* са значењем „главни град”. С обзиром на то да је већ анализиран узорак од 200 резултата и да је примећена ниска учесталост множинског облика *Kapitale*, овај узорак може бити индикативан за остатак резултата из корпуса. На основу њега примењена је метода пропорционалне процене која подразумева да се уочена учесталост множинских облика у првих 200 резултата екстраполира на целокупан број резултата из корпуса. Како је у анализи идентификовано 10 облика множине (што чини 5%), процењује се да ће и у преосталих 6.337 резултата отприлике 5% бити у множини. На основу ове процене може се очекивати да ће око 5% од укупно 6.537 резултата – односно око 327 – бити у множини.

Приликом претраге облика *Kapitalien* у корпусу су пронађена 1053 резултата. Од тог броја је овај облик био заступљен 566 пута у Немачкој, 79 пута у Аустрији, 404 пута у Швајцарској и 4 пута у Луксембургу. Иако речник *Duden* (2019) код одреднице *Kapital* наводи да је множински облик

² За прелиминарно испитивање језичких образаца у корпусној лингвистици, узорак од приближно 100–200 инстанци сматра се довољним, у зависности од структуре корпуса, укупног броја и типа истраживања (в. Лиделинг, Кито 2008: 41).

Kapitalien типичан само за Аустрију, корпусна анализа показала је да је овај облик множине ређи у Аустрији, а заступљенији у Немачкој и Швајцарској.

6. ЗАКЉУЧАК

Корпусна анализа лексема *Torso*, *Diva*, *Saldo* и *Kapital* указала је на значајне разлике у употреби множинских облика у немачком језику, како по питању фреквентности појединих облика множине тако и по питању дијалектских разлика. У корпусима се појавио досад нерегистровани множински облик *Torsen*.

Torso: множински облик *Torsi* се користи знатно чешће од облика *Torsos*; облик *Torsi* је доминантан, што сугерише да се реч *Torso* није у потпуности интегрисала у немачки језик, већ се задржао оригинални италијански суфикс *-i* за формирање множине.

Diva: множински облик *Diven* је доминантнији у употреби од облика *Divas*; облик *Diven* показује потпуну интеграцију речи *Diva* у немачки језик, будући да се користи са немачким суфиксом *-en* за формирање множине.

Saldo: множински облик *Salden* се најчешће користи, док су облици *Saldi* и *Saldos* мање заступљени; облик *Salden* је најтипичнији за Швајцарску, док се облик *Saldi* користи ређе, а *Saldos* готово да није у употреби.

Kapital: множински облик *Kapitalien* је фреквентнији од облика *Kapitale* упркос почетном високом броју резултата за *Kapitale*. Хомонимија између облика *die Kapitale* (у значењу „главни град”) у једнини и множинског облика *Kapitale* изазвала је лажно висок број резултата.

Узимајући у обзир ове анализе, може се закључити да постоји значајна варијабилност у употреби множинских облика ових лексема између Немачке, Аустрије, Швајцарске и Луксембурга, што може бити последица разлика у језичким преференцијама или утицаја других језика.

Анализа флукуације множинских облика четири именице италијанског порекла у немачком језику показала је значајну варијабилност у употреби. На основу резултата корпусне анализе, уочено је да се одређени множински облици чешће користе у односу на друге. На пример, облик множине *Torsi* код лексема *Torso* показује већу учесталост у поређењу са обликом *Torsos*. Слично томе, облик *Diven* код речи *Diva* чешће се јавља у корпусу у односу на облик *Divas*. Такође, анализа облика множине *Salden* код лексема *Saldo* показује већу фреквенцију у односу на облике *Saldi* и *Saldos*. Код лексема *Kapital*, множински облик *Kapitalien* се чешће јавља у корпусу у поређењу са обликом *Kapitale*.

Ови резултати указују на динамичност процеса асимилације речи страног порекла у немачком језику, који може бити под утицајем различитих

тих фактора као што су географска близина земаља, историјски утицаји и културни фактори.

Подаци добијени корпусном анализом донели су неочекиване резултате, посебно код именица *Kapital* и *Torso*. Анализа је показала да облик *Kapitalien* није најдоминантнији у Аустрији, иако у речнику *Duden* (2019) уз ову одредницу стоји да је овај облик множине типичан само на подручју Аустрије. Такође, слабо напредовање интегрисања речи *Torso* у погледу творбе множине изазвало је изненађење. Ови неуједначени процеси интеграције могу се тумачити као један од узрока постојања флукуација. Флукуирање између двоструких облика је различито код сваке од испитаних именица, па су и поуздане прогнозе овде само делимично могуће.

Ово истраживање је због ограниченог корпусног материјала и немогућности употребе корпуса говорног језика могло само уочити тенденције и поставити хипотезе. Дугорочно испитивање именица са већим корпусима од велике је важности, уколико се жели истражити овај феномен језичке промене.

ИЗВОРИ

Duden (2019): *Deutsches Universalwörterbuch: Das umfassende Bedeutungswörterbuch der deutschen Gegenwartssprache*, 9. vollständig überarbeitete und erweiterte Auflage, Berlin: Dudenredaktion.

Langensajjt (2008): *Langenscheidt Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache: das einsprachige Wörterbuch für alle, die Deutsch lernen*, Herausgeber Professor Dr. Dieter Götz, in Zusammenarbeit mit der Langenscheidt-Redaktion, Berlin/München: Langenscheidt Verlag.

ЛИТЕРАТУРА

Augst (1979): G. Augst, Neuere Forschungen zur Substantivflexion, In: *Zeitschrift für Germanistische Linguistik*, 7, 220–232.

Ajzenberg (2021): P. Eisenberg, *Grundriss der deutschen Grammatik*, Bd. 1: Das Wort. 5. Aufl., Stuttgart, Weimar: Metzler.

Ajzenberg (2012): P. Eisenberg, *Das Fremdwort im Deutschen*, 2. Aufl., Berlin, New York: De Gruyter.

Duden (2010): Dudenredaktion, *Das Fremdwörterbuch*, 10. aktualisierte Auflage, Mannheim, Bibliographisches Institut GmbH.

Duden (2011): Dudenredaktion, *Richtiges und gutes Deutsch. Das Wörterbuch der sprachlichen Zweifelsfälle*, 7. Auflage, Mannheim/Zürich: Dudenverlag.

Glik (2014): H. Glück, *Metzler Lexikon Sprache*, 4. aktualisierte und überarbeitete Auflage, Stuttgart: J. B. Metzler Verlag.

Glik (2018): H. Glück, *Die Sprache des Nachbarn: die Fremdsprache Deutsch bei Italienern und Ladinern vom Mittelalter bis 1918*, Bamberg: University of Bamberg Press (Schriften der Matthias-Kramer-Gesellschaft zur Erforschung der Geschichte des Fremdsprachenerwerbs und der Mehrsprachigkeit; Band 2), Seite 9–42. DOI: <http://dx.doi.org/10.20378/irbo-51879>

Klajn (2018): W. Klein, *Sprachliche Zweifelsfälle im Deutschen. Theorie, Praxis, Geschichte*. Berlin/Boston: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110495317>

Klajn (2003): W. Klein, Sprachliche Zweifelsfälle als linguistischer Gegenstand. Zur Einführung in ein vergessenes Thema der Sprachwissenschaft, *Linguistik online*, 16(4) 5–34.

Lideling, Kito (2008): A. Lüdeling, M. Kytö, *Corpus linguistics: An international handbook* (Vol. 1), Berlin, Germany: Mouton de Gruyter.

Moderc (2015): S. Moderc, *Gramatika italijanskog jezika. Morfologija s elementima sintakse*, Beograd: Luna crescens.

Nibling (2010): D. Nübling, *Historische Sprachwissenschaft des Deutschen. Eine Einführung in die Prinzipien des Sprachwandels* (mit Antje Dammel, Janet Duke, Renata Szczepaniak), 3. Aufl., Tübingen: Narr Studienbücher.

Petrov (2015): A. Petrov, *Klasifikacija i formalna adaptacija anglicizama u srpskom i češkom jeziku u modnom diskursu*, doktorska disertacija, Brno: Filozofski fakultet Masarikovog univerziteta.

Polenz (1994): P. V. Polenz, *Deutsche Sprachgeschichte vom Spätmittelalter bis zur Gegenwart*, Band II, 17. und 18. Jahrhundert, Berlin.

Tirof, Fogel (2009): R. Thieroff, P. M. Vogel, *Flexion*, Heidelberg: Universitätsverlag Winter.

Švarce (1988): C. Schwarze, *Grammatik der italienischen Sprache*, Tübingen: Niemeyer.

Vegener (2003): H. Wegener, Normprobleme bei der Pluralbildung fremder und nativer Substantive, *Linguistik Online*, 16(4). <https://doi.org/10.13092/lo.16.799>

Nevenka V. Janković

Universität in Niš

Philosophische Fakultät

Lehrstuhl für Deutsche Sprache und Literatur

FLUKTUATION DER PLURALFORMEN VON SUBSTANTIVEN ITALIENISCHEN URSPRUNGS IN DER MODERNEN DEUTSCHEN SPRACHE: EINE KORPUSANALYSE

Zusammenfassung: Dieser Beitrag beschäftigt sich mit der Fluktuation der Pluralformen von Substantiven italienischer Herkunft im modernen Deutschen. Unter Fluktuation versteht man ein nicht-prototypisches morphologisches Phänomen, bei dem Substantive zwei oder, seltener, drei Pluralformen aufweisen. Die Mehrheit der von Fluktuation

betroffenen Substantive stammt aus Fremdsprachen. Im Prozess der Integration in die deutsche Sprache unterliegen Substantive fremder Herkunft phonologischen und orthografischen Änderungen, gefolgt von morphologischen Anpassungen, was unter anderem zu Pluralfluktuationen führt. Der theoretische Teil bietet nicht nur einen Einblick in das deutsche Pluralsystem, sondern untersucht auch die morphologische Integration von Italianismen in die deutsche Sprache, wobei besonders die Herausforderungen der Anpassung dieser Wörter hervorgehoben werden, die sich in der Fluktuation der Pluralformen manifestieren. Im Fokus des praktischen Teils der Arbeit steht die Analyse der konkurrierenden Pluralformen der Italianismen *Diva*, *Torso*, *Saldo* und *Kapital* n deutschen Sprachkorpora. Für die Untersuchung wurde der Referenzkorpus *DeReKo* verwendet, in dem mithilfe des Korpusmanagers *COSMAS II* die Frequenz der Vorkommen der Pluralvarianten dieser vier Substantive untersucht wurde. Darüber hinaus wird auch eine Analyse auf diatopischer Ebene durchgeführt. Die Analyse ergab signifikante Unterschiede in der Verwendung von Pluralformen in der deutschen Sprache, sowohl hinsichtlich der Häufigkeit einzelner Pluralformen als auch hinsichtlich diatopischer Unterschiede.

Schlüsselwörter: Morphologie, Plural, Fluktuation, Korpusanalyse.